

KÖNYVISMERTETŐ

Strukturális válság vagy új lehetőség?

Halmi Péter:

Krízis és növekedés az Európai Unióban

**Európai modell,
strukturális reformok**

című könyvről

Budapest:

Akadémiai Kiadó, 2014: 370 old.

Halmi Péter *Krízis és növekedés az Európai Unióban* című könyve az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg 2014-ben, 370 oldal terjedelemben. A könyv címének láttán arra gondolhatunk, hogy ismét egy újabb elemzést kapunk a válságról, de a könyv olvasása során egyértelművé válik, hogy a szerző ennél sokkal többre vállalkozik. A mű a növekedésemleletek alapos bemutatása után (neoklasszikus, endogén növekedési elmélet, Mankiw-Romer-Weil modell stb.) tulajdonképpen az Európai Unió válság előtti és válság utáni helyzetének elemzését tartalmazza, az Amerikai Egyesült Államokkal és néhol több ázsiai országgal történő összehasonlításban. A vizsgálat közepontjában végig az európai növekedési modell áll. A növekedésemleletekkel kapcsolatos problémák, kritikák, fejlődésük, bejárt útjuk és az európai növekedési modell alapos bemutatása után a szerző hasznos gondolatokkal egészíti ki, illetve aktuális, széles körű gazdasági és társadalmi példákat ismertet a témákról. Például a „Not in Education, employment or training” körébe tartozó fiatalok számának erőteljes megnövekedését, amely egyre nagyobb problémát jelent. A könyv előnye, hogy nemcsak az empirikus eredmények bemutatására helyezi a hangsúlyt, hanem a módszertan ismertetésére is,

amely az alaposabb megértést segíti elő, valamint új alapokat adhat az olvasók számára leendő kutatásaik módszertanának fejlesztésére. Remek példa az EU-tagság, az egy főre jutó GDP, valamint a munkatermelékenység-növekedés kapcsolatának vizsgálatára alkalmazott kontrafaktuális módszer bemutatása, vagy a potenciális GDP meghatározásához használt HP-szűrő (Hodrick- Prescott) alkalmazása. A *Krízis és növekedés az Európai Unióban* című könyv jól strukturált, követhető mű. A fejezetek elején a szerző bemutatja a téma szakirodalmát, majd ezek után tér rá az empirikus eredményekre, amelyek segítik az olvasót a témában való elmélyülésben.

A könyv szakirodalmi és empirikus részekkel alátámasztva hét fejezetre tagolódik. Az első fejezet a növekedési elmélet rendszeréről, illetve a növekedési elméletek fejlődéséről szól. A szerző ebben a fejezetben arra világít rá, hogy milyen gazdasági növekedést elősegítő tényezők állnak rendelkezésére, valamint mi okozza a fejlődésbeli különbségeket és hogyan lehet a növekedési modellek segítségével megszüntetni a fennálló divergenciákat. Az európai növekedési folyamatok alapvető jellemzője a felzárkózási növekedés, ami évtizedeken keresztül az integrációba lépő, kevésbé fejlett európai gazdaságok gyorsabb növekedését és erőteljes reálkonvergenciáját jelentette. Az európai integráció és a növekedésemleletek közötti szintézisről a második fejezetben kerül sor. Egyrészt részletes elemzést kaphatunk az EU gazdasági fejlődésének alakulásáról (nyitottság, szabad kereskedelem, történelem, intézményi rendszer, természeti erőforrások, technológia stb.), másrészt az ezzel párosuló főbb gazdasági jellemzőket is megismer-

hetjük. A szerző az országok elemzése során a konvergenciairányzatokat is feltárja. A kötet fontos mondanivalója, hogy a viszonylag homogén gazdasági és társadalmi jellemzőkkel rendelkező országcsoportok képesek igazán a konvergenciára. Az eltérő sajátosságokkal rendelkező gazdaságok más ütemben növekednek, s meghatározott körülmények között hosszabb távon sem képesek konvergenciát eredményező tranzíciós növekedési pályára lépni.

A harmadik és negyedik fejezet, amelyek az egyes országok-országcsoportok potenciális növekedési sajátosságait kívánják feltárni, az európai növekedési potenciál erőzójáról szólnak, majd az európai országok válságát, valamint azok lassú és részleges kilábalását és hosszú távú mozgáspályáit tárják fel. A könyv továbbá behatóan vizsgálja az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok között fennálló termelékenységi rést, amely a növekedést nagymértékben meghatározza. A termelékenységi különbségek fő okai a termék- és munkaerőpiacok működési eltéréseiben, az Egyesült Államokban magasabb intenzitású versenyviszonyokban, illetve az európai részpiacok túlszabályozásában azonosíthatók. Lényegesek az innovatív szektorok adminisztratív és pénzügyi belépési korlátai. A súlyos termelékenységi problémák és a globalizáció folyamatához történő nem kielégítő mértékű alkalmazkodás a potenciális növekedési ütem tartós és lényeges mértékű csökkenéséhez vezethetnek. Az elvégzett elemzések ezt alátámasztják, hiszen az európai felzárkózási növekedési modell központi szerepét bizonyították az integráció felívelő szakaszában, majd fokozatos kifulladását az 1980-as évektől kezdődően. A negyedik fejezetben kerül sor a válság hatásainak ismertetésére és a po-

VEZETÉSTUDOMÁNY

XLVI. ÉVF. 2015. 6. SZÁM / ISSN 0153-0179

tenciális növekedés változó irányzatainak a bemutatására. Egyértelmű, hogy a 2008-as gazdasági és pénzügyi válság az országok gazdasági teljesítményére lényeges hatással volt. Ugyanakkor számos más probléma is előtérbe került. A növekedési feszültségek fokozódtak és új szakaszba kerültek, kialakult a növekedési krízis. A könyv által bemutatott, Ratto és Roeger által elvégzett QUEST-szimuláció a válság következményeit próbálja meg feltérképezni. A jelzett eredmények összhangban állnak a kötet fő megállapításaival: a hosszú távú potenciális kibocsátás kedvezőtlen irányú, amely az empirikus adatok alapján is kimutatható az EU-tagországokban. A válság az euróvezet potenciális kibocsátási szintjének visszaesését is eredményezte. A szerző már itt előre sejteti, hogy ebből már csak lassú kilábalási folyamat valósulhat meg. Halmi elemzése során az EU tagországait diszkriminanciaanalízis segítségével öt tényező alapján csoportokba rendezte. E tényezők – amelyekről részletes bemutatást is kapunk – növekedési potenciáljukat tekintve a későbbiek során is meghatározóak.

A konvergencia témaköre nagy szerepet kapott a könyvben, természetesen a gazdasági növekedés vizsgálata miatt. A kérdés azonban még továbbra is nyitva marad: hogyan lehet kilépni (kitörni!) a konvergenciaklubokból? Ráadásul a válság hatásait is számba kell vennünk, tehát egyáltalán kérdéses, hogy az eddigi konvergencia folytatódhat-e? Eddig is jellemző volt a növekedésre, hogy a homogén országcsoportok konvergáltak. Az ötödik fejezet tekinti át az európai konvergenciafolyamatokat. Az eddig felzárkózó országoknak folyamatosan nagyobb ütemű növekedést (a fejlettebbeknél magasabbat) kellene megvalósítaniuk ahhoz, hogy tartósan megvalósuljon a konvergencia. A könyv alaposságát mutatja az is, hogy kitér a szigma konvergenciára, továbbá a béta konvergencia alaposabb elemzésére is, valamint a konvergencia fenntarthatóságára.

Az utolsó két fejezetben a könyv a jövőbeli kilátásokat, valamint az új tagállamok növekedési modelljét elemzi, amelyek komoly fejtörést okoznak a gazdaságpolitikusoknak. A pénzügyi és gazdasági krízis jelentős csökkenéshez vezet a potenciális kibocsátás szintjében, amely szignifikánsan negatív hatást gyakorol a munka, a tőke és a termelékenység növekedésére. A hatodik fejezethez érkezve egyértelmű, hogy a sajátos európai növekedési modellt sokk érte. Vannak tényezők, amelyek a többi régiótól megkülönböztetik a növekedési jellemzőket (pl. demográfiai folyamatok, munkakínálat, munkapotenenciál stb.), ezért nevezhető a sajátosnak. Ugyanakkor érdekes kérdés, hogy a krízis mennyire volt hatással a modellünkre? Visszatérhetünk-e a válság előtti növekedési pályára és az fenntartható lesz-e? Milyen növekedési ütemet tud megvalósítani az EU 10, az EU 15-höz képest, és ez segíti-e majd a konvergenciát? És az egyik legfontosabb kérdés: amennyiben nem lesz megfelelő a régi növekedési modell, milyen elemekkel rendelkezzen az átalakított, illetve teljesen új rendszerbe foglalt növekedési modell?

A hetedik fejezet a könyv zárógondolatait is tartalmazza. Egyértelművé vált, hogy a válság előtti növekedési modell nem fenntartható a válság utáni, megváltozott gazdasági és társadalmi környezetben, ezért új modell kialakítására van szükség. Az Európai Unió gazdaságában nem állt helyre a krízis előtti növekedési dinamika, sőt, az tovább mérséklődik. A hosszabb távú szimulációk Európa, azon belül az új tagállamok tartós leszakadásának veszélyét jelzik, valamint az EU-15 és az EU-27 potenciális növekedési üteme is csökken. A termelékenység kedvezőtlen hatásai nemcsak a szolgáltató-, hanem a termelőágazatokat is érintik, ezért nagyobb változásra van szükség. Súlyos strukturális termelékenységi problémákkal szembesülünk, valamint a válság és tovagyrűző hatásai is nehezítik a kilábalást. Az állandósult

sokkok kialakulása és tartós fennmaradása Európában az eddigi növekedési és felzárkózási modell teljes összeomlásához vezetne. A pénzügyi és gazdasági válság tartósan ránehezedik a következő időszakokra is, az erőforrások reallokációja lassú maradhat. Fontos azonban megjegyezni, hogy a krízis, amely az elmúlt időszakban körülött bennünket, nemcsak negatív értelmet nyer, hanem pozitívan is értelmezhető, hiszen új lehetőséget kínál a cselekvésre, új fordulatokra, valamint tisztítóhatással is rendelkezik, amely magasabb hatékonyságú tevékenységeket is létrehozhat az Európai Unió gazdaságában, s a konvergenciafolyamatokban. Az erősödő alkalmazkodás és akkumuláció, az erőforrások hatékonyság alapú reallokációja a termelékenység növekedésének új lehetőségeit nyithatja meg. Az úgynevezett reformfáradtság meghaladása, és az „új populizmus” leküzdése a sikeres válaszok előfeltételei. Az európai növekedési potenciál és a növekedési modell újjászületésének egyedüli lehetősége az európai gazdaság és társadalom működési módjának mélyreható, a potenciális növekedést támogató strukturális reformok révén történő megújítása, amelyek alapvető eleme a belső piac jobb működésének megteremtése és az üzleti környezet javításának igénye lehet.

A könyv fő következtetése a zárógondolatokban is olvasható: „az EU szintjén koordinált strukturális reformok, e reformokra épülő növekedési program megvalósítása szükséges” (Halmi, 2014: 342. o.). Áttanulmányozása rendkívül hasznos nemcsak a téma kutatóinak, oktatóinak, hallgatóknak, hanem az európai integrációval bármilyen kapcsolatban álló döntéshozóknak is. Bátran ajánlom a könyvet azoknak az olvasóknak is, akik az Amerikai Egyesült Államokkal kapcsolatos elemzést szeretnék olvasni. A könyv címe ellenére nemcsak az Európai Unió országaival foglalkozik, hanem az USA gazdasági teljesítményével is.

Martus Bettina

VEZETÉSTUDOMÁNY